

LA POESIA D'HÈCTOR B. MORET

Artur QUINTANA I FONT

Ja fa uns anys que Hèctor B[envingut].¹ Moret declara closa la seua producció poètica.² I no pas perquè ara, com diu en Rafael Caria, «tothom alimenta l'intel·lecte amb la imatge»³ i el poeta puga creure, doncs, que la paraula ha perdut el sentit. No és així: Hèctor Moret declara repetidament que ha acabat la feina al seu obrador de poesia i que li cal ara canviar de gènere i treballar la narrativa. Acceptat açò es pot estudiar ara la seua obra poètica sense tenir por que un nou recull de versos en pugua alterar els comentaris.

Els anys d'aprenentatge no solen ésser gaire fàcils en poesia i menys encara en el cas d'Hèctor Moret, un aragonès de llengua catalana, nascut a Mequinensa el 22 de març de 1958, quan quasi tothom hi era analfabet en la seua pròpia llengua. A l'emigració, a Barcelona, Moret descobrirà, com tants altres aragonesos,⁴ que parla una llengua literària i no el xapurriau només bo per a llençar que li predicava la cultura oficial. La Nova Cançó i un caliu social més favorable a la llengua a Barcelona són decisius en aqueixa descoberta del català literari per part d'Hèctor Moret. L'any

¹ Els tres primers reculls del poeta van signats Hèctor Moret. A partir de la publicació d'*Al cul del sac trobarem les porgueres* a València l'any 1993 signa Hèctor B[envingut]. Moret per a la producció poètica, mentre que manté la forma sense B. per als altres gèneres —assaig i investigació— fins en aquest moment (setembre de 1999).

² MÀRIO SASOT a *Així s'escriu a la Franja*, Saragossa, 1993, indica, en parlar de la poesia d'Hèctor Moret, que «l'autor vol cloure la seua producció poètica que, sota el nom de *Camp clos*, agrupa sis llibres de poemes» (p. 85). El llibre de Màrio Sasot va ser escrit devers el 1990-1991. Veg. també el pròleg d'Esteve BETRIÀ al llibre *Temps pervers*, Saragossa, 1999, d'Hèctor B. Moret, on aquest crític declara que «així doncs, *Temps pervers*, el poemari que teniu a les mans, és l'últim [llegiu: recull de poesia] d'Hèctor B. Moret» (p. 14).

³ RAFAEL CARIA, *Els asfòdels i altres versos*, L'Alguer, 1992, p. 120.

⁴ La descoberta de la llengua pròpia com a llengua literària és una constant entre l'emigració aragonesa a Catalunya de tot aquest segle, tant entre els de llengua catalana ja en una primera època —Pere Pach, Maties Pallarés, Pau Garrallo, Edmon Vallès...— i més recentment —Jesús Moncada, Desideri Lombarte, Àngel Villalba, Carles Sancho, Josep A. Carrégal, Marià Lòpez Lacasa...—, com també entre els de llengua aragonesa —Ànchel Conte, Francho Rodés...—. És un tema que caldria escatir amb detall.

1975, junt amb un company mequinensà d'escola i poesia, Marià Lòpez Lacasa, rep l'estímul d'un professor seu, Joaquim Roglan,⁵ per a escriure versos i un any després guanya un premi als Jocs Florals de Rubí amb la poesia «A tots els morts», que no s'editarà fins molt més tard.⁶ El 1977 surt publicat un primer poema seu, «Blavosa nit».⁷ Moret pren part en altres certàmens i amb en Francho Rodés i altres companys participa a la revista barcelonina *Secano*, primer òrgan de l'emigració aragonesa a Catalunya en la postguerra.⁸ Són les primeres passes d'un futur home de lletres. La faena, que alternarà amb estudis, primer d'empresarials i després de filologia, el porta a les Edicions 62 de Barcelona, on llegirà moltíssima literatura catalana. Poc abans, el 1973, deu anys després de la seua publicació, farà una primera lectura, intensificada en els tres o quatre anys següents, de *La poesia catalana del segle XX* de Josep Maria Castellet i Joaquim Molas, amb els supòsits de la poesia social de la qual no s'identificarà, però que li marcarà el gust, entre altres coses, per la freda passió. L'impressionaran sobretot l'Espriu, Blai Bonet i en Palau i Fabre, però també l'Estellés i en Josep Sebastià Pons i Pavese i els trobadors.

Mentrestant van sorgint poemes, de lectura i difusió només entre companys. I amb en Francho Rodés d'editor, pels volts de 1980, decideixen de publicar un recull de diferents versos, on Francho Rodés descobreix una estructura comuna i que Moret anomenarà *Pentagrama*. L'edició havia d'ésser trilingüe —el text original català i la traducció de Francho Rodés a l'aragonès i al castellà—. Tanmateix el projecte no va quallar, però en quedà un record parcial en unes galerades que la revista *Andalán* va publicar el 1984.⁹ El 1987 l'editorial Columna de Barcelona publicava sencer *Pentagrama*.

Són cinc capítols —tants com les ratlles del pentagrama— de set poemes en versos lliures cadascun, encapçalats per unes citacions de poetes afins —el trobador Ponç de la Guàrdia, Salvat-Papasseit, Blai Bonet (que substitueix una cita de l'Estellés d'una primera versió del recull), Palau i Fabre i Pavese—, citacions, totes elles, d'amarguesa i desesperança, contra les quals només hi ha la paraula —davant del *laig temps* d'en Ponç de la Guàrdia hi ha l'escriptura, el vers, la *chansó*.

⁵ Joaquim Roglan, actualment dedicat al periodisme, era el 1975 professor d'història de l'art i literatura a l'Acadèmia Prat del carrer de Sant Eusebi, al barri barceloní de Sant Gervasi, tocant al de Gràcia. En una ocasió Roglan va demanar als seus alumnes la participació en un concurs de poesia, en el qual hi van ser amb bon èxit tant Marià Lòpez Lacasa com Hèctor B. Moret.

⁶ Publicada a Màrio SASOT, *Joglars de frontera. La cançó d'autor a l'Aragó catalanòfon*, Saragossa, 1997, pp. 210-211, i també al recull de poesia d'Hèctor B. Moret *Temps pervers*, p. 63.

⁷ Publicat a la revista *Falç i martell. Portaveu de la Joventut Comunista d'Espanya (Bandera Roja)* [Barcelona], 1 (novembre-desembre 1977) i recollit a *Temps pervers*, p. 62.

⁸ La revista *Secano*, que es subtitulava *Órgano de la emigración aragonesa en Catalunya*, es va publicar a Barcelona de 1977 fins ca. 1979. N'eixiren 10 números, del 0 al 9. Hèctor Moret hi publicà un article, no signat, «Cal recuperar la nostra llengua», al número 4 (finals de 1977 - primers de 1978).

⁹ Veg. *Andalán. Galeradas*, 397 (febrer 1984), pp. 3-8. També en va publicar alguns fragments a Barcelona el 1986 a *Antologia Poètica Universitària 1985*, pp. 76-78.

A *Pentagrama* conflueixen dos temes centrals: una història d'amor i el tema del nord-enllà espriuà,¹⁰ que de vegades arriben a confondre's. I s'hi apunten alguns temes —la metàfora del joc, el paisatge morisc, encara no anomenat així,¹¹ l'erotisme, la reflexió sobre el text— que el poeta desenvoluparà en reculls posteriors. Gairebé tots els versos són en primera persona. El tu escasseja i més encara el nosaltres dins la història d'amor. Fins i tot en algun cas,¹² quan surt el tu, es pot llegir també com un jo de monòleg. L'autor s'adona d'aquest caràcter fortament monologat dels seus versos i se'n distancia en ocasions:

No voldria que pensesses que tot això
és només
una processó de butonis
o el monòleg d'un estrany.¹³

Moret ens parla d'una història d'amor, qualificada de *petita simbiosi amb l'incoherent*¹⁴ i que en el moment d'escriure els versos és ja trencada —*un desig esquerdat*—¹⁵ i freda —*el patètic discurs que ens deixa el gebre*—.¹⁶ I hi hauran *més greus traïcions dels nostres cossos*¹⁷ i el poeta desitjarà, sense aconseguir-ho, *la bona sort d'haver perdut el record dels teus senyals*,¹⁸ on senyals tant pot al·ludir a la lluita amorosa més palpable —*el cos ferit i nafrat del poeta*—¹⁹ com a l'amor més subtil i amagat —*el senhal dels trobadors*—. *Costa molt*, ens dirà, justificant-se potser, de *distingir la faula dels anhels*.²⁰

L'anterior citació és aplicable també al tema del nord-enllà, tant recurrent o més que el de l'amor dins del recull. Davant d'un *mon rònc*,²¹ *cretí*²² i *relapse*,²³ de

10 Tret del poema cabdal de l'Espriu «Assaig de càntic en el temple», on el poeta, per l'agre realitat del país que l'envolta, intentarà fugir, sense mai aconseguir-ho. Veg. Salvador ESPRIU, *Obra poètica*, Barcelona, 1963, p. 213. Sobre aquest terme veg. Àlex BRÖCH, *Literatura catalana dels anys setanta*, Barcelona, 1980, pp. 77-82.

11 Ho trobarem anomenat així al seu recull *Al cul del sac trobarem les porqueres*, València, 1993, p. 52. I ja ho esmentava abans en una entrevista a la revista *El Temps* de València (núm. 250, abril 1989, p. 83): «... veig les coincidències entre la gent meridional, morisca com jo dic, que tenim unes visions del paisatge o un tractament que ens lliga. Tota la gent de l'Ebre ens sentim molt més lligats als valencians que a la gent del Pirineu, o de l'Empordà. Aleshores, si parteixes d'una mateixa concepció fins i tot geogràfica, t'adones que els lligams són indetugibles».

12 *Pentagrama*, p. 20.

13 *Pentagrama*, p. 41.

14 *Pentagrama*, p. 22.

15 *Pentagrama*, p. 22.

16 *Pentagrama*, p. 40.

17 *Pentagrama*, p. 40.

18 *Pentagrama*, p. 39.

19 *Pentagrama*, p. 14.

20 *Pentagrama*, p. 41.

21 *Pentagrama*, p. 23.

22 *Pentagrama*, p. 24.

23 *Pentagrama*, p. 43.

*castigades arreles*²⁴ i *fluixa realitat*,²⁵ sentirà el poeta la *cansada passió de fugir*,²⁶ però *els bramuls i les rogalloses veus*²⁷ li fan declarar que *mai no podré fugir d'aquest cínic ermot*²⁸ i això malgrat que sovint cregui

en la possibilitat de córrer pels carrers
trencant espills,
cremant cartells,
espantant el butoni
amb el foc d'un pensament.
Ben cert que sovint crec
que em creixen noves ales
i em torna tot l'alè.²⁹

Però és només un moment, per a caure, ja que la fugida no és possible, després de moltes reticències i provatures,³⁰ en una desolada inèrcia —*aquest punyent desig d'ajaçar-me a l'ombra de l'espona, esperant, tranquil·lament la fantasia del cervell o girar-me, nu, als amples màrgens dels bancals i esguardar...*³¹

Mentre aquests temes —història d'amor, nord-enllà— són quasi omnipresents, els altres —paisatge morisc, la reflexió sobre el text, la metàfora del joc, l'erotisme— hi escassegen, com ja he indicat abans. D'aquests dos darrers temes gairebé no ens n'adonariem³² si no fos pels reculls posteriors de l'autor, on prenen ampla volada. El paisatge morisc hi té una mica més de gruix i, quant a paisatge gairebé, és únic, llevat de dues mencions de carrers³³ que permetrien veure-hi el paisatge urbà de Barcelona —i així és com s'interpreta en el text de la contraportada del recull—, però que evidentment també poden referir-se a qualsevol altre nucli urbà —o rural—. Al paisatge morisc, de Mequinensa, al contrari s'hi al·ludeix clarament a la pàgina 29, en uns dels versos moretians més coneguts i citats:

No té altre sentit el nostre oneig,
enmig de quimèriques aigües,

²⁴ *Pentagrama*, p. 30.

²⁵ *Pentagrama*, p. 12.

²⁶ *Pentagrama*, p. 24.

²⁷ *Pentagrama*, pp. 34, 50.

²⁸ *Pentagrama*, p. 50.

²⁹ *Pentagrama*, p. 45.

³⁰ És freqüent l'ús del condicional: *no sabia dir, hauria pogut estar, hauria estat, voldria, hauria estat...* (*Pentagrama*, pp. 21, 23, 34, 39, 54) i de fórmules de concessió i dubte: *tot i que, malgrat, com si retornés, potser, petita passió, creure encara, templejo, decebut, pensa només, potser algun dia...* (*Pentagrama*, pp. 9, 9, 19, 20, 10, 12, 11, 33, 41, 43).

³¹ *Pentagrama*, pp. 53 i 54. La influència de l'Espriu és evident també ací, cf. «I ajaçar-me per sempre, sense recança, mort, damunt la bona terra». Salvador ESPRIU, *Obra poètica*, Barcelona, 1963, p. 222.

³² Ens parla clarament en dues ocasions d'un eròtic *teu galop* (*Pentagrama*, p. 22) i *del nostre galop labial* (*Pentagrama*, p. 25) i hi són més freqüents les velades metàfores dels dits (*Pentagrama: als clots dels dits* [p. 14], *la sort dels teus dits* [p. 20], *l'ambigua relació entre els dits i el cervell* [p. 24], *intimar amb dits aliens* [p. 55]...). Hi ha algunes poques referències a la sort i a l'atzar del joc (d'amor) (*Pentagrama*, pp. 24, 30, 35, 39, 55).

³³ *Pentagrama*, pp. 33, 45.

que anar asclant estèrils penyals
i transmutar, lentament, rocs cantelluts
en gleres de ponent.

Mequinensa es troba enmig de dos rius —aigües—, Ebre i Segre, quimèrics, entre altres coses perquè la cua de l'embassament de Riba-roja els ha convertit en estany, i a ponent³⁴ dins del territori de llengua catalana. Hi ha tres referències més a un paisatge rural³⁵ i cap d'elles no deixa de convenir a Mequinensa, sense que deixi de ser-ho també per a altres indrets de ruralia semblant, és clar.

A *Pentagrama* té una certa freqüència la reflexió de l'autor sobre el propi discurs. Ja d'entrada declara que no vol fer *filigranes de mots*³⁶ i ens parlarà de *la jocosa objecció*³⁷ i de *l'absolutisme dels mots*,³⁸ de *l'antigua incertesa de les paraules* i de *la quimera dels meus sons*,³⁹ dels *subtils mots*⁴⁰ i de llur migradesa (*quan els mots són tan pocs*),⁴¹ i es referirà al *ritme obtús*⁴² de les pròpies paraules.

En la llengua hi observem l'ús de l'estàndard occidental en morfologia —subjuntius amb *e* (*veges, siga, pensesses...*), plural tipus *màrgens*, possessius amb *u* (*meua*)— i la presència d'uns quants occidentalismes lèxics —*butoni, espill, gitar, bancal, cerç, camí*⁴³ i en certa manera *espona* i *glera*— que, encara que per a alguns lectors puguen suggerir localisme, no ho són pas en la intenció de l'autor, que els usa al costat de formes tan literàries com puguen ser *toix, vorera* o els pretèrits simples, o també algun comptat balearisme (*albaïna*). En les obres següents l'opció occidental anirà en augment.⁴⁴

34 Convindria destabuirar aquest mot i el seu antònim «oriental» en parlar dels territoris de llengua catalana de l'Aragó, car tan lícit és l'un com l'altre. Si hom ho considera a partir de la llengua l'Aragó catalanòfon és a ponent en els territoris de llengua catalana, mentre que si hom ho considera des del punt de vista polític l'Aragó catalanòfon és a l'orient de l'Aragó. Sobre tot plegat crec oportú citar unes declaracions d'Hèctor Moret sobre aquest tema: «Em considero una persona que viu una llengua i aquesta llengua és la catalana. Si sóc aragonès de llengua catalana o català de nacionalitat administrativa aragonesa, és una qüestió secundària. L'únic important és la llengua. Molts aragonesos ens ho estem plantejant, ser aragonesos però exclusivament de llengua catalana, com hi ha valencians que saben que són de llengua catalana però sent valencians. Aquesta idea dels PPCC s'ha de replantejar com a tema polític o com a tema cultural i lingüístic. El meu país és la llengua i aquest país és tant a Eivissa com a l'Empordà» (*El Temps*, 250 [abril 1989], p. 83).

35 *Pentagrama*, pp. 19, 53 i 54.

36 *Pentagrama*, p. 9.

37 *Pentagrama*, p. 44.

38 *Pentagrama*, p. 43.

39 *Pentagrama*, p. 53.

40 *Pentagrama*, p. 31.

41 *Pentagrama*, p. 22.

42 *Pentagrama*, p. 13.

43 Aquest mot *camí* permet una lectura doble, a més del significat general de «via de comunicació», també l'occidental de «vegada», al vers de la p. 11 de *Pentagrama* (*com errà el darrer camí*, que també pot ser 'la darrera vegada').

44 Moret trigà un cert temps en decidir-se per l'opció de l'estàndard occidental. Així la primera versió de *Pentagrama*, de devers 1980, i l'edició parcial que va publicar-se a *Andalán* el 1984 eren escrites amb morfologia estàndard orien-

A la redacció de *Pentagrama*, que podem situar devers 1980, segueixen cinc anys d'escassa activitat poètica, que Moret trenca el 1985 amb l'inici dels treballs al poemari *Parella de negres*, acabat un any després, i que continua fins al 1990 amb l'escriptura dels quatre restants títols de la seua producció poètica. Amb *Parella de negres* guanyà el premi Josep Maria López Picó 1988 i aquell mateix any el llibre va ésser publicat a Barcelona. Mentre *Pentagrama* era un recull de versos concebuts més o menys independentment els uns dels altres, per més que giren entorn d'uns temes comuns, a *Parella de negres* ens trobem, com indica l'autor mateix, davant d'una història sencera, té un començament i un final.⁴⁵ El títol del llibre havia d'ésser originàriament *Joc de daus*, manllevat del conegut vers ausiasmarquià «A joc de daus vos acompanyaré»,⁴⁶ però el fet que poc abans de la publicació del poemari n'aparegués un altre de Pau Joan Hernández amb aquest títol⁴⁷ va fer que Moret triés el de *Parella de negres*,⁴⁸ títol tret també del camp conceptual del joc⁴⁹ i que serveix de metàfora per a l'amor, el joc de l'amor, que configura el llibre i al qual al·ludeix la citació d'Ausiàs March que l'encapçala: «Oh tu, amor, colp vell guareix ab fresc».⁵⁰ La metàfora del joc hi és omnipresent —els malèvols tafurs, les juguesques fragmentades, l'atrevida juguesca, l'astut calabre, falsejo el joc, saps... trencar el joc amb jòquers truculents, les jugades hàbils, el més escèptic dels tafurs, tafureros/escapçar/jòquers, assajar noves jugades...—⁵¹ i es correspon amb l'actitud del poeta, que, *desfet de tota convicció*,⁵² es lliura a la certesa/incertesa del joc, en un monòleg trencat amb prou feines per un escadusser tu i un encara més rar nosaltres inclusiu. La incertesa, la reticència i la fredor, ja ben presents, en especial les dues primeres, a *Pentagrama*, esdevenen ací constants i el poeta ens hi parlarà, *sense voler fer massa el ridícul i sense creences arrellades, entre la malícia i la fredor, de la porta sense encís, d'híbrid fervor i d'una penúria de passió*.⁵³ Els *crec*, els *potser*, els *com si*, els condicionals sovintegen fins a tal punt que

tal i en el lèxic el balearisme *butota* no havia estat encara substituït pel mequinensanisme *butoni* (*Pentagrama*, pp. 41, 45). Sobre això ell mateix m'escrivia en lletra del 7 de desembre de 1983: «Sobre la llengua que utilitzo *crec* que és un català força literari, prou normatiu. No és que tinga massa interès en escriure en català normatiu, però per qüestions de residència actual i altres circumstàncies, especialment literàries, el meu ideolecte és una barreja de dialectalismes occidentals, normativa fabriana i algunes taques del dialecte oriental, inclòs l'insular».

45 Veg. *El Temps*, 250 (abril 1989), p. 83.

46 Ausiàs MARCH, *Poesies*, Barcelona, 1952-1959, 3, p. 7 (XLVI, 60). En els versos hi ha ressons ausiasmarquiàns: *Sóc qui espera* (p. 26) / *Io són aquell... Io desig* (XLVI, 41, 49); *quins nous fulls...* (p. 32) / *Quins tan segurs consell...* (2, XI, 1); *pas-sejo irat...* *m'agradaria perdre'm...*, *amb peu descalç i amarat de fredor* (pp. 36, 45) / *vaig sobre neu, descalç...* (3, LXVIII, 20).

47 Pau Joan HERNÁNDEZ, *Joc de daus*, Barcelona, 1988. Encara que fruit d'una tria, si volem casual, el nou títol, *Parella de negres*, escau més, pel seu significat (veg. més endavant la nota 49), a l'aire desolat del recull.

48 Veg. *El Temps*, 250 (abril 1989), p. 83.

49 «*Parella de negres*, la jugada més baixa que es pot lligar en una partida de daus, o en el pòquer», comenta Josep Me LLURÓ en la seua ressenya del llibre homònim d'Hèctor Moret, publicada a *El Temps*, 254 (maig 1989), p. 85.

50 Ausiàs MARCH, *Poesies*, Barcelona, 1954, 3, p. 68 (LXV, 27).

51 *Parella de negres*, pp. 13, 13, 21, 25, 26, 27, 30, 40, 46 i 53.

52 *Parella de negres*, p. 20.

53 *Parella de negres*, pp. 26, 49, 34, 39, 47, 16.

Moret, irònicament, pretindrà distanciar-se'n: *si em pogués desfer del condicional*,⁵⁴ com també del seu delit, ja present a *Pentagrama*,⁵⁵ de *deixar d'esmolar fosc*,⁵⁶ d'intentar comprendre no solament el joc d'amor sinó l'existència tota a través de l'atzar, tan absurd com aquella. Se sent maldestre,⁵⁷ sense esma ni coratge.⁵⁸ Però amb *tossuda incertesa*⁵⁹ seguirà jugant en un *assaig permanent*,⁶⁰ afirmant finalment que

No he lligat cap basa
però la partida continua
i em faré amb nous daus
per assajar noves jugades.⁶¹

Són versos conceptuals, sense gairebé paisatge.⁶² Conscient d'un cert hermetisme dels seus versos —hom ha insistit en la necessitat de rellegir-los—,⁶³ Moret hi ironitzarà, fent-ne còmplice, o víctima, al lector:

però només cal
resseguir amb atenció,
una a una,
totes les jugades
i trobareu,
mig amagats,
tots els fragments de la falla.⁶⁴

En la llengua, tot i que persisteix el to molt literari de *Pentagrama*, presenta, apart de la ja esmentada preferència per formes occidentals —*aidar* en comptes de *ajudar* o *banyar* per *mullar*, per exemple—,⁶⁵ una certa oferta de formes col·loquials —*donar peixet*, *com quan sents ploure*, *prendre amb calma*, *però què té més*—⁶⁶ absent del primer llibre però que retrobarem en els següents.

El 1986, enllestit de poc *Parella de negres*, Moret va pensar en la redacció d'un tercer llibre, que volia titular *Boig, orat e foll*, una mena de calaix de sastre, com ell

54 *Parella de negres*, p. 24.

55 Allà llegim (*Pentagrama*, p. 9): *només em resta el deler, i encara mig encès, d'esmolar fosc*.

56 *Parella de negres*, p. 24.

57 *Inhàbil com sóc; amb dits poc hàbils; sóc... maldestre* (*Parella de negres*, pp. 34, 39, 23).

58 *Em sento aclaparat pel temps / i mai no he tingut prou coratge; desproveït de coratge* (*Parella de negres*, pp. 29, 34).

59 *Parella de negres*, p. 19.

60 *Parella de negres*, p. 14.

61 *Parella de negres*, p. 53.

62 El poc que n'hi ha té, en tot cas, possibles connotacions mequinensanes: *basses, pedrís, garriga* —o potser també barcelonines: *carrers costeruts, carrers secrets* (pp. 49, 51, 45, 32, 36).

63 «*Parella de negres* es resisteix a una lectura ràpida. Exigeix temps... rellegir-lo, encara, una tercera vegada» (Josep M^o LLURÓ, ressenya de *Parella de negres* a *El Temps*, 254 [maig 1989], p. 85).

64 *Parella de negres*, p. 43.

65 *Parella de negres*, pp. 41, 47.

66 *Parella de negres*, pp. 28, 42, 25, 53.

mateix en deia,⁶⁷ on inclou versos de temàtica diversa, en part ja escrits però que majoritàriament encara no existien. El resultat han estat dos reculls, *Ròssecs* i *Al cul del sac trobarem les porgueres*, amb sengles títols que n'al·ludeixen al caràcter miscel·lani⁶⁸ i en general allunyats del to meditatiu dels reculls anteriors –i també dels que seguiran.

El primer en publicar-se ha estat *Ròssecs*, que conté versos escrits del 1986 al 1990, llevat de dos que ho van ser el 1976/1988 i el 1979.⁶⁹ El llibre obtingué el premi de poesia Divendres Culturals instituït per l'Ajuntament de Cerdanyola del Vallès 1991, que el va publicar l'any següent.⁷⁰ El llibre consta de tres parts, d'una desena aproximada de versos cada una.

La primera, titulada *Amagatall secret*, on Màrio Sasot veu un homenatge a Ausiàs March,⁷¹ ofereix un gran desplegament, a tots els poemes, del paisatge morisc mequinensà –batuts pel cerç, la mina, el riu i l'erm que ho envolta– i que entronca també amb el mite, ja vist a *Pentagrama*, del nord-enllà espriuà. Vegeu el sonet, «Paisatge», amb què comença aquesta part:

Em sé lligat a n-aquest erm paisatge
i per això no em fa mai cap retret
si per un moment oblidat el llinatge.
Si sóc tan sec és perquè així m'ha fet,
únic consol per al meu cor salvatge,
aquest país de qui parlo en secret.⁷²

On el poeta intenta fugir –*oblidat el llinatge*– de l'erm paisatge –*l'àrid poble de l'Espriu*– però no ho aconseguirà mai, perquè s'hi sent lligat i perquè ell també, com l'Espriu, té el cor *salvatge* –*salvatge*, xifra on s'hi barregen d'altres experiències poètiques, dels trobadors a Ausiàs March⁷³ i al *Salvatge cor* de Carles Riba–. El paisatge

⁶⁷ En una lletra del 15 de maig de 1986 m'escrivia: «També té [el projectat recull *Boig, orat e foll*] la característica fonamental de ser el calaix de sastre on van a parar tots els poemes que, encara que crec que són vàlids, són per ells mateixos una unitat».

⁶⁸ Moret ho explica en preguntar-li un entrevistador a què respon el títol de *Al cul del sac trobarem les porgueres*: «A una frase mequinensana. Ma mare m'ho deia moltes vegades. Les porgueres és la part del blat que no és palla ni gra, les pallofes. I quan es feia un sac de gra, a mig sac podies trobar les porgueres. *Ròssecs*, el meu llibre anterior, també fa referència a la part rebutjada d'altres llibres, en aquest cas del carbó... Les porgueres fan referència al fet que és un aplec de poemes aïllats». Veg. *El Temps*, 478 (agost 1993), p. 80.

⁶⁹ Es tracta de «Sant Benet» (p. 31) i «Bona nit lluna bruna» (p. 33).

⁷⁰ Alguns títols ja havien estat publicats abans en revistes i antologies: a *Serra d'Or*, 342 (abril 1988), p. 77, i a *Passadís*, 6 (1992), pp. 39-44.

⁷¹ Màrio SASOT, *Així s'escriu a la Franja*, Saragossa, 1993, p. 89. Es tracta del vers ausiasmarquès i cerquaran *amagatalls secrets* (XLVII, 14).

⁷² *Ròssecs*, p. 9.

⁷³ Veg. el vers d'en March *en tot lleig fet hagué lo cor selvatge* (3, LXVIII, 23). A aqueixes darreres influències sobre la poesia d'Hèctor Moret ja hi al·ludia Màrio SASOT al seu llibre *Així s'escriu a la Franja*, Saragossa, 1993, p. 90, i n'hi afegia moltes més: de March, Petrarca i els stilnuovisti al vers *Una tarda qualsevol* (p. 55); de *entre la vinya i el fenollar lul·lià* (Ramón LLULL, *Poesies*, Barcelona, 1928, p. 30/16) a *entre el romer i el timó* (p. 13) i *entre olivers i ametllers* (p. 21); de Tomàs

mequinensà i la infantesa del poeta, perduts ambdós, traspuen una melangia esborronadora, especialment a les composicions «L'espona» (p. 15) i «Retorn» (p. 17), tot i que el poeta es negue, en contrast, i amb tocs elegants de perversió —*amb cobdícia refinada*—,⁷⁴ o pel mateix urc del cor salvatge, a *mostrar renúncies / ni evocar recances*.⁷⁵ I així s'alliberarà, o ho intentarà fer, de l'*astuta melangia* dels primers versos del poema «Antídot», de clara influència espriuana, oposant-li un acte tan senzill com *anar-me'n a la Plana / a plegar caragols*.⁷⁶

A *Ressenyes discretes*, la segona part del recull, el paisatge mequinensà és substituït per d'altres de la geografia poètica de l'autor —Montserrat, Suïssa, el Vallespir, València, l'Algarve— o s'hi entrebarreja, com a «Rotberg»:

Sé que sóc lluny
dels carrers encodissats
i dels carros carregats d'estalzi.⁷⁷

Dos d'aquest poemes —«Ciclista de Luzerna» (p. 39) i el ja citat «Rotberg»— i potser també «Fribourg» (p. 37) anticipen els sonets a les moltes dames de l'imaginari moretià del seu llibre *Al cul del sac trobarem les porgueres*, de posterior publicació a *Ròssecs* però escrit pels mateixos anys.

Comentaris d'estil, la tercera part de *Ròssecs*, barreja un to narratiu —s'hi contenen històries d'amor a Barcelona— amb el to reflexiu a què el poeta tenia acostumat el lector a *Pentagrama* i *Parella de negres*. Torna la metàfora, ací més clarament eròtica, dels dits: *resseguíem els dits, / les dents / i les genives* (p. 49), el desig: *sempre torna, / àvida, / des del lllindar del temps, / encastada en els plecs del cervell, / l'ombra allargassada del desig* (p. 59), el gest contingut (p. 59), la subtileza en el gest (p. 63), torna el monòleg i el joc del condicional.⁷⁸ En mètrica s'observa que el vers lliure i breu, gairebé l'únic usat en els reculls anteriors, dóna pas ara a moltes variacions i provatures. Versos curts, llargs —deca-síl·labs—, amb rima plena o asonant o sense, un primer sonet, una tannka..., i s'hi manifesta també la reflexió de l'autor sobre el mateix acte de l'escriptura:

Ha d'ésser divertit tibar la corda,
fer versos estranys farcidets de rebles
(deca-síl·labs femenins tret d'aquest,

Garcés a l'*ombra dels lledoners* (p. 25; Tomàs GARCÉS, *Poesia completa*, Barcelona, 1986, p. 57) i de Josep Sebastià Pons a la cançó «Bona nit, lluna bruna» (p. 33). Un caràcter diferent, de tria heteròclita, té una anterior al·lusió a en Pons al recull *Parella de negres*: *Parlem, si vols, / del borrimet adobador de la vall closa* (p. 33; Josep SEBASTIÀ PONS, *Obra poètica*, Barcelona, 1976, p. 200). En aquest poema «Paisatge» veig també, quant a la forma, un ressò, potser inconscient, de *Sensació* de Josep Palau i Fabre (Josep PALAU I FABRE, *Poemes de l'alquimista*, Barcelona, 1977, pp. 105-106).

⁷⁴ *Ròssecs*, p. 17.

⁷⁵ *Ròssecs*, p. 17.

⁷⁶ *Ròssecs*, p. 27.

⁷⁷ *Ròssecs*, p. 41.

⁷⁸ *Ara no sabia, ni voldria* (p. 59); *Hauria d'haver après [...] Me les hauria de prendre* (p. 69).

del que ara ix i d'un parell més)
per deixar dit que s'és cosmopolita
a través d'extrafoliaris escrits.⁷⁹

En la llengua l'interès per les formes occidentals i mequinensanes continua –*estalzí, aïdar, lleit, guareit, perea, pelejar, caragol, dolent* (= malalt),⁸⁰ *plegar* (= entendre)...– i, en un cas, *um pare*, endut segurament pel valor evocatiu del mot, fa servir aquest possessiu mequinensà, que només apareix davant alguns noms de parentesc, i en reproduïx (p. 15) fins i tot el sandhi en la grafia, seguint en això el DCVB. Tots aquests mots s'hi usen sense cap mena de connotació localista –l'autor pren un *café amb lleit* en un bar de l'Eixample barceloní– o de coloració intencionada. Són senzillament tan normals com *dit, vespre* o *traça* i *figuren*, sense pretès contrast, a la vora de *silent* o d'*ultratges forassenyats* o *faula*. Sí que hi apareixen alguns volguts vulgarismes, com *pixar, fer conya*,⁸¹ o col·loquialismes: *vés amb compte, me les hauria de prendre*,⁸² i una concessió a un mot de moda: *al·lucinar*.⁸³

El 1993 Marc Granell publicava a València, dins de la col·lecció «Poesia» de la Institució Alfons el Magnànim, el poemari d'Hèctor B. Moret *Al cul del sac trobarem les porgueres*, molts dels poemes del qual ja havien estat publicats prèviament en revistes i antologies.⁸⁴ La data de redacció va del 1986 al 1989, llevat d'uns quants, pocs, de més antics –del 1981-1983– i un, «Descoberta», del 1978.⁸⁵ El llibre s'obre amb una citació de l'Estellés:

Com he d'obrar, si m'estime la vida
i envege el cos que lleugerament passa
i sent dolor de no dur-lo el meu llit?⁸⁶

entesa com un crit de revolta davant la impossibilitat d'abastar-ho tot, les dones i el vers. D'ací sorgiran les moltes dames dels sonets del recull i la quasi simbiosi dels propis versos amb els de molts poetes, metamorfosejats així en moretians. I el llibre continua amb una breu *ars poetica*:

DISCRETA DIVISA

Em moc divers
perquè diversa és la vida.
No com aquell

⁷⁹ *Ròssecs*, p. 37.

⁸⁰ Que no exclou, tanmateix, el significat clàssic d'"adorit'.

⁸¹ *Ròssecs*, pp. 71, 53.

⁸² *Ròssecs*, pp. 52, 69.

⁸³ *Ròssecs*, p. 41.

⁸⁴ *A Calaix blau*, 4 (gener 1987), pp. 13-14; *Serra d'Or*, 342 (abril 1988), p. 317/77; *Rolde*, 50-51 (octubre 1989 - març 1990), pp. 10-12; *Escrits del riu*, Tortosa, 1991, pp. 79, 81-86, i *L'Avançada. Revista municipal de Corbera [de Llobregat]*, 34 (juliol 1992), p. 17.

⁸⁵ Aquest poema fou premiat als Jocs Florals Juvenils d'Andorra de 1978.

⁸⁶ *Al cul del sac trobarem les porgueres*, p. 7.

que es mou pel vers
perquè troba perversa la vida.⁸⁷

Afirmació vitalista de l'autor, malgrat les contradiccions que tot vitalisme comporta, i escrita potser també com una justificació al canvi temàtic d'aquest recull i de l'anterior. Moret estructura el recull en tres parts. La primera, *Joc pervers*, és un conjunt d'homenatges —aquest mot és concretament el títol d'un dels poemes—, més o menys velats, a tot un seguit de poetes, fruit de lectures i preferències de l'autor,⁸⁸ i tot plegat amanit amb un ample ventall de recursos mètrics —versos lliures o rimats, una sextina, un sonet, un palíndrom—⁸⁹ i de llenguatge —jocs de mots, composicions bilingües, paral·lelismes—.⁹⁰ Hi continua el discurs de *Pentagrama* i *Parella de negres*, bàsicament d'una història d'amor, reticent, escèptic, desolat, amb un únic poema de temàtica civil, poc freqüent en l'obra moretiana: el ja esmentat «Descoberta», de reflexió sobre l'àrida realitat dels territoris on es parla català.

La segona part, *Enfilall d'endrees*, es formada per 16 composicions, majoritàriament sonets, dedicats a cantar, sempre en primera persona, quasi altres tantes dames distribuïdes per una geografia que delimita tots els territoris de la llengua catalana —de Torrent a s'Aranjassa i del Lluçanès a Mutxamel, passant per València i Barcelona i sense deixar-se Mequinensa ni la Granja— i entroncant així, veladament, amb el poema civil adés esmentat. Aquesta segona part és encapçalada per un quasi poema-pròleg de l'autor, pouat de Plini el Jove i del Veronès,⁹¹ per a justificar, i no només en clau de distanciament, els poemes que segueixen i que són un devessall d'escenes eròti-

87 *Al cul del sac trobarem les porgueres*, p. 11.

88 La sextina titulada «Homenatge» (pp. 12-13) ho és al trobador Arnaut Daniel, concretament a la seua cèlebre sextina de *l'oncle i l'oncla* (*Poesia trobadoresca. Antologia*, Barcelona, 1982, pp. 152-155). «Disciplina» (p. 14) i «L'aura serena» (p. 15) són escrits pensant en Pavese i en Petrarca respectivament; ambdós poemes es poden llegir tant en català com en italià, evidentment amb alguns casos amb significats prou diferents (compareu *noia bruna* en aquestes dues llengües) o amb jocs de paraules com *L'aura* i *Laura*. «Semper eadem» (p. 16), que, llevat del títol llatí, tant es pot llegir en català com en francès, és pensat com un homenatge a Baudelaire. «Ídols» (p. 18) manlleva el títol i més coses de Gabriel Ferrater (Gabriel FERRATER, *Les dones i els dies*, Barcelona, 1968, p. 158) i s'hi poden rastrejar també influències d'en Vinyoli: compareu els versos d'aquest autor *Una dona asseguda en el pedris, / consira el temps o mira simplement / la tarda* (Joan VINYOLI, *Alguien me ha llamado / Algú m'ha cridat*, Barcelona, 1986, p. 32) amb els moretians *Aleshores, / quan al tardet esperàvem / asseguts al pedris*. Retrobarem Vinyoli al poema «Viaranys ocults» (p. 24), mot que es repeteix dins el mateix cos d'aquest poema; veg. Joan VINYOLI, *Poesia Completa (1937-1975)*, Barcelona, 1975: *Els viaranys perduts com el respir / dels animals entre les mates* (p. 27). «Espatlla» (p. 19) és una glossa dels poemes homònims de Bartomeu Rosselló-Pòrcel i de Josep Palau i Fabre (veg. Josep PALAU I FABRE, *Poemes de l'alquimista*, Barcelona, 1977, pp. 98-99, on hi ha també el text d'en Rosselló-Pòrcel) i, al mateix temps, del rector de Vallfogona (vegeu-ne la composició «A una hermosa dama de cabell negre que se pentinava en un terrat ab una pinta de marfil» [RAMON CORBELLA, *El rector de Vallfogona i els seus escrits*, Barcelona, 1976, pp. 139-140]); Moret, com Palau i Fabre, manté la rima *pervers / vers* de Rosselló-Pòrcel i evidentment substitueix per *espill el mirall* d'ambdós autors. «Descoberta» (pp. 20-21) té influències de «Salve» de Miquel de Palol (Miquel DE PALOL, *Obra poètica*, Barcelona, 1985, p. 235).

89 *Al cul del sac trobarem les porgueres*, pp. 12-13, 19, 17.

90 Veg. *divers / diversa / vers / perversa* de «Discreta divisa» (p. 11) i a «Espatlla» (p. 19) o els paral·lelismes de «Descoberta» (pp. 20-21), semblants als del poema «Paisatge» de Ròssecs (p. 9) i que recorden, en darrera instància, «Sensació» de Palau i Fabre (veg. abans nota 73); algun paral·lelisme s'insinuava ja abans a *Parella de negres*, pp. 32-33. Per a les composicions bilingües veg. la nota 88.

91 Del primer és el títol del poema, «Poetis mentiri licet» (*Epistoles*, 6, 21, 6), i de Catul els quatre darrers versos (Catul, *Sämtliche Gedichte*, Zurich, 1969, nr. 16, 5-8).

ques, descrites sense embuts ni contemplacions, amb humor i ironia o, com ho posa un altre comentarista, «amb una expressió afortunada i desimbolta, sense mica de pudor. Quotidiana, carnal...»,⁹² i que captiven per la tensió entre l'acompliment de tots els requisits d'una composició barroca o trobadoresca i la més rabiosa actualitat —de la dècada dels vuitanta d'aquest segle— de l'amor jove. La imitació del barroc s'hi manifesta especialment en el nucli central de dotze sonets, amb títols com ara:

A UNA NOIA DE TORRENT
QUE ES PASSEJAVA UNA NIT D'ESTIU
PER LA PLAÇA DEL SOL
A LA VILA DE GRÀCIA⁹³

O

A UNA NOIA DEL LLUÇANÈS
QUE DEIXA AL COR LES PUNTES
MÉS AGUDES, TENEBROSES, MORTALS
PERÒ VOLGUDES⁹⁴

i la dels trobadors al poema «Midons».⁹⁵ I a tot arreu trobem mots de doble sentit,⁹⁶ jocs de contrastos, hipèrbaton, al·literacions i rimes internes, riques, sorprenents.⁹⁷ I quant a la llengua s'hi observa «una tensió entre el registre culte i el llenguatge popular que dissol amb encert tot èmfasi retòric».⁹⁸ Al costat d'un llenguatge tan culte com vulgureu, amb arcaïsmes trobadorescs i tot,⁹⁹ conviuen moltes formes col·loquials,¹⁰⁰ pròpies també del llenguatge de joves,¹⁰¹ i abundant

⁹² Xavier CANYADA, «Un gir evolutiu des de la ironia i l'erotisme» [ressenya d'Hèctor B. Moret, *Al cul del sac trobarem les porqueres*], a *Avui. Cultura*, 27-10-1994, p. 8.

⁹³ *Al cul de sac trobarem les porqueres*, p. 29. Veg. del rector de Vallfogona el títol «A la hermosura d'una dama que passejava per la vora del riu Segre, de la qual estava zelosa l'aurora» (a Ramon CORBELLA, *El rector de Vallfogona i els seus escrits*, Barcelona, 1976, p. 144).

⁹⁴ *Al cul del sac trobarem les porqueres*, p. 31. Veg. el sonet de Francesc FONTANELLA «O, duras fletxas de mon fat ronpudas, / ronpudas per ferir més dolorosas, / que, llevant-me las plomas amorosas, / deixau al cor las puntas més agudas» (a Francesc FONTANELLA, *La poesia de Francesc Fontanella*, Barcelona, 1995, p. 185).

⁹⁵ *Al cul del sac trobarem les porqueres*, pp. 40-42.

⁹⁶ *Tots els mascles / lo cor m'ascles*, p. 29; *com per fer que no se't crie al vedat verdet*, p. 33; *Espero que no sigues gaire dura / si trobes el sonet un pèl hostil, / que no esta fet amb gota d'amargura / tot i que ja ho veus, no m'ix prou gentil*, p. 39... (El subratllat és meu)...

⁹⁷ *Brasa blanca*, p. 28; *mentre l'aire aturar-se pareixia*, p. 28; *forta força*, p. 31; *cap coca*, p. 37; *cor i cos*, p. 31; *cales ben clares*, p. 44; *falsa magresa / que amb tanta destresa...*, p. 35; *mossa... trossa*, p. 38; *mascles / m'ascles*, p. 29; *braves / baves*, p. 34; *mandrosa / pudorosa*, p. 34; *gomia / torrentina*, p. 29; *embolic / melic*, p. 34; *Pla / gitar*, p. 35; *fluix / entrecuix*, p. 36; *xarrup / escup*, p. 39; *trobar clos / talòs*, p. 47; *Núria / penúria*, p. 47; *gresca / llesca*, p. 38; *Llost / tantost*, p. 45; *obtús / pallús*, p. 47; *guirigall / agafall*, p. 41...

⁹⁸ Xavier CANYADA, «Un gir evolutiu des de la ironia i l'erotisme» [ressenya de Hèctor B. MORET, *Al cul del sac trobarem les porqueres*], a *Avui. Cultura*, 27-10-1994, p. 8.

⁹⁹ *Folgar* (p. 29), *coltell* (p. 30), *las* (p. 31), *dрут* (p. 33), *pec* (p. 40), *llausenger* (p. 40), *sotjar* (p. 38), *isossil·làbic* (p. 32), *finés* (p. 28)...

¹⁰⁰ *Oi que* (p. 29), *li xerra a la padrina* (p. 29), *ep* (p. 38), *empatollar* (p. 47), *perrot* (p. 33), *coi* (p. 39), *sisplau* (p. 31), *babau* (36)..., amb un exemple balearic: *prest vos daré pes cul i per sa boca* (p. 37), que tradueix el vers de Catul *pedicabo ego vos et irrumabo* (16, 1).

¹⁰¹ *Guiris* (p. 38), *al·lucinat* (p. 35), *paquet* (= persona asseguda al seient de darrera d'una moto, p. 32), *top-less* (p. 45)...

fraseologia,¹⁰² i hi persisteix la preferència pel lèxic occidental.¹⁰³ També, a l'estil clàssic i barroc, ironitza sovint el poeta, en clau de distanciament, com ja he apuntat adés, sobre els propis versos:

Espero que sigues prou benèvola en ta censura
en jutjar aquest tosc versaire que fa el sonet lluent,
descurat, isosil·làbic, aspre i sense cesura.¹⁰⁴

La inclusió en el propi text de materials d'altres autors, menys freqüents que en la primera part, tenen ací quasi només un to irònic o de distanciament.¹⁰⁵

És en un dels sonets d'aquesta part es on trobem més clarament explicitat el tema morisc, que només es mig manifestava en els reculls anteriors. Es tracta del sonet

A UNA ESVELTA XICA VALENCIANA
QUE L'AUTOR TROBA EN LA BARRA D'UN BAR
DESPRÉS DE VUIT SEGLES I ESCAIG
DE CERCAR-LA EN VA

A l'entrar al bar estava molt tens per l'espera
(sospito que això ja ho portava el meu destí)
amb la mirada enrogida per la fumera
i massa nits d'ensumar, beure i poc dormir.

Però res d'això no em va fer que tingués dubtes,
després d'altres vides i vuit-cents quaranta anys,
que coneixies prou bé els meus gestos abruptes
i jo los teus ulls verds, tendres i un poc estranys.

Per unes hores em tornà la clara imatge
d'un esquerp i ferreny moret mequinensà
que per culpa del coltell d'un ferotge franc
no pogué portar a bon port el seu prometatge
amb l'esvelta filla d'un caid valencià,
cosa que m'ha fet passar vuit segles en blanc.¹⁰⁶

¹⁰² *M'he begut del tot l'enteniment* (p. 29), *fer la llesca* (p. 38), *fer el salt* (p. 33), *màniga ampla* (p. 45), *reblem el clau* (p. 36), *feta i dreta* (p. 35)...

¹⁰³ *Catxaps* (p. 36), *mossades* (p. 35), *espill* (p. 19), *acaçaré* (p. 36), *saura* (p. 32), *baldragues* (p. 32)...; s'hi observa també algun cas de l'article *los* (pp. 29, 30) i del demostratiu *est* (p. 29).

¹⁰⁴ *Al cul del sac trobarem les porgueres*, p. 32. Veg. d'altres exemples al mateix sonet i pp. 45, 47...

¹⁰⁵ *Al cul del sac trobarem les porgueres: Noia de sina forta i galta de vellut / com diria en Garcés amb un púdic verset* (p. 33); Tomàs GARCÉS, *Poesia completa*, Barcelona, 1986, p. 26); *aquell punt de falsa magresa / que amb tanta destresa exaltava en Pla* (p. 35); Josep PLA, *Obra Completa. Notes disperses*, 12, Barcelona, 1969, p. 218; Moret també fa servir material planià a la tria heteròclita, ja esmentada [veg. abans nota 73], de *Parella de negres: parlem... de les corbes d'un corball* [p. 33], veg. a la mateixa pàgina de l'obra suara esmentada de Pla; *en top-less llegeix Liost... en Guerau hauria fet pudorosa cantarella* [p. 45]]. Veg. però l'ambigua *ombra del lledoner garcesiana* de la p. 37 i el ressò de Hölderlin *que som en temps de penúria (in dieser elenden Zeit)* de la p. 47, o *l'oreig entre les canyes* (p. 37), pres del títol d'un recull carnerià de 1920.

¹⁰⁶ *Al cul del sac trobarem les porgueres*, p. 30. Els *vuit-cents quaranta anys* del sonet permeten datar el poema a l'any 1989, 840 després de la conquesta cristiana de Mequinensa per les tropes del comte de Barcelona Ramon Berenguer IV.

On, per damunt de la distanciació que provoca la ironia i el pastix barroc del moro Moret, hi ha el poema civil, gènere escàs en el corpus moretià, com ja abans he dit, de decidida reivindicació de l'heretatge islàmic del seu país.¹⁰⁷

La tercera part de *Al cul del sac trobarem les porgueres* replega versos relacionats, com ja ho indica el títol, *Per la voreta del riu*, amb la geografia íntima, fluvial, de l'autor: les terres d'entre Ebre i Segre, i inspirats en part en la literatura popular, tema aquest darrer pel qual l'autor s'interessa profundament a partir de 1988, any en què comença a participar a fons en la recollida de la literatura popular catalana de l'Aragó.¹⁰⁸ Així és fàcil de trobar en «Cançó de comiat»¹⁰⁹ un ressò de la «Cançó del lladre»¹¹⁰ i evidentment la composició «Vergers riberencs (o gairebé)»¹¹¹ s'inspira en la corrandà popular del tipus *Per a figues Riba-roja, / per a finestres Ascó, / per a xiquetes boniques / Mequinensa i Escatró*.¹¹² No en són les úniques mostres: l'interès de l'autor, sempre en clau irònica i de distanciació —com també sovint en el cas del pastix barroc o dels trobadors—, per la literatura popular ja s'insinuava en el mateix títol del recull que ací comento, *Al cul del sac trobarem les porgueres*, o de l'anterior, *Ròssecs*, presos ambdós de la fraseologia mequinensana, i en altres exemples d'aquests dos llibres.¹¹³ El fresc i enjogassat erotisme de la segona part del recull continua ací, així com també el tema morisc.¹¹⁴ I tot plegat es troba igualment en dos sonets, on el contrast entre la forma barroca, el paisatge mequinensà i unes pèrfides metamorfosis del poeta amaneixen un deliciós joc lingüístic entre un llangardaix franc i un fardatxo morisc.¹¹⁵

El 1994 Hèctor Moret guanyà amb el recull *Antídots* el premi Festa d'Elx que convocava l'ajuntament d'aquella ciutat. Dos anys més tard el llibre és publicat a València a la col·lecció «Poemes» de l'Editorial 3 i 4. L'autor en data les poesies entre 1987 i 1990.

El llibre conté tres breus reculls —*Treva, Requestes a ultrança i Oh quin goig llevar-se un matí sense memòria*—, on el primer i el tercer podrien haver format una unitat, mentre el segon se'n diferencia força. Però tant en aquest llibre com en els dos

¹⁰⁷ És un tema, el de la reivindicació del passat islàmic, ben poc tractat, quan no tabuïtzat, en la literatura catalana. Només darrerament hi ha pres una certa amplitud, en especial entre els autors valencians. Sobre això veg. Mikel DE EPALZA, «Alguns aspectes de la morofilia actual al País Valencià», a *Sharq al-Andalus*, 1 (1985), pp. 169-172. La llista d'autors allí indicada no ha fet sinó augmentar: Joan F. Mira, Rafael Escobar, Andreu Carranza, Desideri Lombarte...

¹⁰⁸ Fruit d'aquesta activitat d'Hèctor Moret ha estat sobretot la publicació, en col·laboració amb altres investigadors, dels reculls *Lo Molinar. Literatura popular catalana del Matarranya i Mequinensa*, Calaceit, 1995-1996, i *Bllat colrat! Literatura popular catalana del Baix Cinca, la Llitera i la Ribagorça*, Calaceit, 1997.

¹⁰⁹ *Al cul del sac trobarem les porgueres*, pp. 51-52.

¹¹⁰ Joan AMADES, *Folklore de Catalunya*. 2. *Cançoners*, Barcelona, 1979, p. 631.

¹¹¹ *Al cul del sac trobarem les porgueres*, pp. 56-58.

¹¹² *Lo Molinar*, 2, 1996, nr. 865.

¹¹³ *Ja saps: tant va el desig al cor / que al remat se trenca* (*Ròssecs*, p. 52); *L'estés palmell / (ralet, ralet) / l'haig de besar / o bé picar? i l'encara que es diu per la vila: / el bon soldat sempre marcat* (*Al cul del sac trobarem les porgueres*, pp. 43 i 53).

¹¹⁴ *A la meua sang morisca / no li arrenques cap més bull!*, p. 52.

¹¹⁵ *Al cul del sac trobarem les porgueres*, pp. 54-55.

primers hi ha un decidit retorn, en un procés circular, al to meditatiu i desolat de les primeres obres —a *Pentagrama* i *Parella de negres*—, to que el poeta no deixarà i que retrobarem al seu darrer llibre, *Temps pervers*. A *Pentagrama* escrivia el poeta: *només em resta el recurs dels mots repetits*, i efectivament en la primera i tercera part d'*Antídots* retrobem molts del mots amb què l'autor ens martelleja, des de *Pentagrama* i *Parella de negres*, i mig amagats també de vegades a *Al cul del sac trobarem les porgueres: gest, senyal/traça, risc, circumstància perillosa, malentés, tempteig, dubte, sarcàstic, escarn, destre, subtil, pervers, astut, àrid, fugir...* La desolació, el dubte i la desídia ho senyoregen tot. I acabarà parlant-nos, amb la típica reflexió sobre el propi text:

Falsejar la realitat
d'una impossible fugida
i d'un anhelat retorn
(o s'ha de dir:
d'una anhelada fugida
i d'un impossible retorn?).¹¹⁶

No hi manca, encara que molt velada, l'al·lusió al paisatge mequinensà.¹¹⁷ Estilísticament hi observo una més gran preferència que en els reculls anteriors, encara que mai no gaire intensa, per expressions col·loquials.¹¹⁸

A la segona part d'*Antídots*, amb el títol medievalitzant de *Requestes a ultrança*, el poeta ens presenta «una metàfora del cos», com diu Pau Joan Hernández,¹¹⁹ en un diàleg amorós de 21 breus estrofes de cinc versos tetrasil·labs, sovint també rimats, i que recorden, *mutatis mutandis*, els «Vergers riberencs (o gairebé)» del recull anterior del poeta. Si allà la matèria metafòrica eren les fruites riberenques, ací ho és el paisatge agrari i fluvial de Mequinensa:

Obre la cala... (IV)
Llances la xarxa... (V)
Tibat guareit
amples camins
i estrets senders.
Dues codines
fan de recer. (X)

Però no només. Destre i subtil, el poeta ens porta pel laberint d'una amor d'hivern —aquesta part fou escrita del gener al març de 1990— des dels *ulls i clotets que cremen* (III) a la *cala oberta* (IV) i al *foc encès* (V) fins arribar al clímax del vers XI:

Només em trob
quan m'he perdut

¹¹⁶ *Antídots*, p. 55.

¹¹⁷ *Cales i gleres* (p. 11), *com ràfegues de cerç* (p. 20), *potser també com un vell calafat* (p. 50).

¹¹⁸ *Per què cony* (p. 51), *ben fet que farà* (p. 55), *posats a fer* (p. 49), *amb les presses* (p. 20), *si molt convé* (p. 21), *ja està bé* (p. 19)...

¹¹⁹ Ressenya d'Hèctor B. MORET, «*Antídots*», a *Avui. Cultura*, 17 d'abril de 1997, p. 11.

pels teus recers,
quan he caigut
dins de l'avenc.

i continua amb noves accions per tot el *guareit* (XII), *dreceres* i *viaranys* (XIII), donant-se al joc d'*amant pervers* (XVI).

Temps pervers, el darrer recull d'Hèctor B. Moret, ve datat pel poeta en el títol del darrer vers: *Vint-i-dos tres noranta*, és a dir: el 22 de març de 1990, en complir el poeta trenta-dos anys. Aquest recull, editat pel Departament d'Educació i Cultura del Govern d'Aragó, Saragossa, 1999, ha obtingut el premi Guillem Nicolau del Govern d'Aragó 1998. Contràriament a tots els seus altres poemaris, que mai no s'ofereixen al lector acomboiats pel coixí d'un pròleg, *Temps pervers* en va precedit per un d'Esteve Betrià, datat del 13 de maig de 1991, on aquest crític almenaspí exposa les raons d'Hèctor B. Moret de considerar tancada amb aquest recull la pròpia producció poètica. Es tracta de la impossibilitat, tant sovint repetida al llarg de l'obra, en què es troba l'autor d'*intentant resoldre l'antinòmia entre la paraula i el gest* i el temor, en cas de seguir insistint-hi, de *fregar la follia*. Davant d'això Moret creu que només li resta *el silenci, o si més no el silenci poètic*.

El poemari entronca amb *Pentagrama*, el primer llibre del poeta, llibre de l'aprenentatge cap a la maduresa que *Temps pervers* ha assolit. A més de coincidències de forma —els dos reculls consten de cinc capítols de set poemes cadascun—, n'hi ha també moltes de temàtiques entre els dos llibres en l'intent desolat de distingir la faula dels anhels¹²⁰ i que en part s'estén a tots els altres reculls, sobretot a *Parella de negres* i a *Antídots*. L'obra és un volgut resum de tota aquesta producció anterior —de *remoure temps i fems*—¹²¹ subratllat per l'afany reiteratiu del poeta de citar-se a si mateix.¹²²

El diàleg amb l'altre que en els reculls anteriors es mantenia, si bé cada vegada més prim, dóna pas ací a un persistent monòleg, de vegades amagat sota un fictici tu, que no és sinó la imatge a l'espill de l'autor.¹²³ Hi queden retalls d'una història d'amor —així es pot llegir *Escopir lluny* (p. 18)—, amb notes urbanes¹²⁴ i de poema civil, amb tocs de nord-enllà, referit a Mequinensa —*encara sóc prou patxet*—,¹²⁵ però el recull és sobretot una reflexió aspra i desolada de l'autor sobre la impossibilitat,

¹²⁰ Costa molt distingir la faula dels anhels (*Pentagrama*, p. 41) / *Si no hem après a distingir la faula dels anhels* (*Temps pervers*, p. 41).

¹²¹ *Temps pervers*, p. 44.

¹²² Veg. *escenari decadent* (p. 27); *Al cul del sac trobarem les porgueres*, p. 19); *el descrèdit dels fets* (p. 17; *Pentagrama*, p. 44); *sense recels* (p. 35; *Antídots*, p. 28); *món ròneg* (p. 42; *Pentagrama*, p. 23); *furonejar en caus aliens* (p. 43; *Antídots*, p. 49); *Sarcàstica mobilitat dels ulls* (p. 45; *Pentagrama*, p. 33); *sense recances* (p. 22; *Ròssecs*, p. 17)...

¹²³ De quasi una dotzena de versos dirigits a un tu, només un, *Epístola* (pp. 51-52), ho és a un veritable tu, i potser també a *Buscamollons* (p. 44).

¹²⁴ *Carrers humits i tacats*. pp. 34, 37...

¹²⁵ P. 20.

malgrat el constant neguit —*la deriva és el rumb i el desfici la ruta*,¹²⁶ dirà—, d'estar segur de res o de poder comunicar per la paraula poètica:

MIMS

Si cal plagiar la vida
caldrà avesar-se
a fer-ho com els mims:
sense paraules i triant bé cada gest.
I si ara em contradic
és perquè així, massa lentament,
aprenc que he après ben poc
i encara em tremola la mà
i la ment.

Al poemari *Temps pervers* pròpiament dit, Moret hi afegeix amb data d'agost de 1998 un breu recull, *Quadernet d'exercicis complementaris*, d'una quinzena de poemes, quatre dels quals no havia aplegat mai en els seus reculls anteriors. Es tracta ací de dos poemes de la pròpia pre-història poètica: «Blavosa nit» i «A tots els morts de totes les guerres», prèviament publicats en revistes i antologies (veg. abans notes 6 i 7), així com també de dos altres textos rigorosament inèdits: les estrofes II i III del poema «Burlleta» —la primera versió havia aparegut a *Ròssecs* (p. 61)— i del sonet «A unes mosses de la Ribera del Cinca i del Lluçanès / que s'adormien als genolls de l'autor / mentre escoltàvem Lou Reed i bevíem Voll-Damms / o / reflexions de l'autor, tot passejant pel Mercat del Ninot, sobre la frescor riallera de les venedores», que havia de formar part del capítol *Enfilall d'endrecs* del llibre *Al cul del sac trobarem les porgueres*, però que per raons que se m'escapen —liga del tot per forma i contingut amb les restants endrecs i arrodoneix de ple la temàtica civil que s'hi insinua— no hi va ser inclòs. Els deu poemes restants són versions lleugerament diferents de diversos poemes ja publicats en anteriors reculls de l'autor.¹²⁷ En la més gran part dels casos es tracta de correccions merament tipogràfiques. Tanmateix hi ha alguns canvis de perspectiva¹²⁸ i una certa preferència per formes col·loquials¹²⁹ i occidentals.¹³⁰

Amb el volum *Temps pervers* es tanquen els 218 versos que configuren *Camp clos*, l'obra poètica completa d'Hèctor B. Moret.

¹²⁶ p. 29.

¹²⁷ Es tracta de *Sobre el taulell i i si l'absurd atzar de Pentagrama* (pp. 24, 55); de *Resulta molest observar, Amb gest inèdit, El pitjor no és, Potser direu, destres, Encoratjat pel respecte de Parella de negres* (pp. 21, 27, 35, 41, 50); de *Perills de Ròssecs* (p. 53), i de *A una al·lota de s'Aranjassa... i Prenent el sol... d'Al cul del sac trobarem les porgueres* (pp. 35, 55).

¹²⁸ *A una al·lota de s'Aranjassa...: ens convé* (*Al cul del sac trobarem les porgueres*, p. 34) — *em conve* (*Temps pervers*, p. 71); *Prenent el sol de primavera...: m'empassava* (*Al cul del sac trobarem les porgueres*, p. 55) — *s'empassava* (*Temps pervers*, p. 72).

¹²⁹ *A una al·lota de s'Aranjassa: És clar que* (*Al cul del sac trobarem les porgueres*, p. 34) — *Esclar que* (*Temps pervers*, p. 71); *Perill: És clar que* (*Ròssecs*, p. 53) — *Esclar que* (*Temps pervers*, pp. 69-70).

¹³⁰ *A una al·lota de s'Aranjassa: em veuràs, em provoque, el teu melic* (*Al cul del sac trobarem les porgueres*, p. 34) — *me veuràs, me provoque, l'omelic* (*Temps pervers*, p. 71).

BIBLIOGRAFIA

—Llibres:

Pentagrama, Barcelona, 1987.

Parella de negres, Barcelona, 1988.

Ròssecs, La Garriga, 1992.

Al cul del sac trobarem les porgueres, València, 1993.

Antidots, València, 1996.

Temps pervers, Saragossa, 1999.

—Poemes publicats en antologies (tots aquests poemes es recullen en algun dels sis poemaris d'Hèctor B. Moret):

Ruth GALVE i David VILASECA, *Antologia Poètica Universitària 1985*, Barcelona, 1986, pp. 76-78.

David CASTILLO, *Ser del segle. Antologia de la poesia jove*, Barcelona, 1989, pp. 193-200.

Olaf BILIUS *et al.*, *Memòria de la set. Antologia de la nova poesia aragonesa*, Calaceit, 1993, pp. 13, 40, 44, 49, 55, 78, 83, 88, 99, 103, 111, 114, 118, 120 i 124.

Màrio SASOT ESCUER, *Així s'escriu a la Franja. Antologia i guia didàctica d'autors de l'Aragó catalanòfon*, Saragossa, 1993, pp. 81-102.

André GROGNARD i Maria-Victòria JANÉ I PONS, «Poésie des régions d'Europe. Catalogne du Sud», a *Revue semestrielle de la Maison de la Poésie de Namur*, 12 (1993), p. 108.

Mercè BIOSCA i Maria-Pau CORNADÓ, *Poetes contemporanis de Ponent. Una proposta didàctica*, Lleida, 1999, pp. 185-191.

—Poemes publicats en miscel·lànies (tots aquests poemes es recullen en algun dels sis poemaris d'Hèctor B. Moret):

Artur QUINTANA, *La nostra llengua*, Saragossa, 1984, p. 21.

Artur QUINTANA, *El català a l'Aragó*, Barcelona, 1989, pp. 22 i 233-237.

Escrits del riu, Tortosa, 1991, pp. 77-86.

Actes de la II Jornada de l'ensenyament del català a l'Aragó (Mequinensa, 22 de maig de 1993), Calaceit, 1994, p. 40.

Premi Santa Perpètua de poesia i contes breus (1992, 1993, 1994), Santa Perpètua de Mogoda, 1995, pp. 49-54.

Mercè BIOSCA i Maria Pau CORNADÓ, *La ciutat de Lleida i els escriptors*, Barcelona, 1996, pp. 150-152.

Màrio SASOT ESCUER, *Joglars de frontera. La cançó d'autor a l'Aragó catalanòfon*, Saragossa, 1997, pp. 206, 210-213, 216-218.

Jep COLOMÉ i Albert ROIG, *Vores de riu*, Barcelona, 1997, pp. 147-148.

—Poemes publicats en revistes (tots aquests poemes es recullen en algun dels sis poemaris d'Hèctor B. Moret):

Falç i martell. Portaveu de la Joventut Comunista d'Espanya (Bandera Roja) [Barcelona], 1 (novembre-desembre 1977).

Andalán. Galeradas [Saragossa], 397 (febrer de 1984), pp. 3-8.

Desperta ferro! [Tamarit de Llitera], 0 (1986), p. 28.

Reduccions [Vic], 32 (desembre de 1986), pp. 25-27.

- Calaix Blau* [Barcelona],¹³¹ 4 (gener de 1987), pp. 13-14.
Negre+Cendra [Barcelona], 16 (primavera 1987).
Sorolla't [Calaceit], 4 (agost de 1987), p. 25.
Calaix Blau [Barcelona], 5 (setembre de 1987), pp. 20-21.
Calaix Blau [Barcelona], 6 (febrer de 1988), pp. 12-13.
Sorolla't [Calaceit], 5 (març de 1988), p. 28.
Serra d'Or [Barcelona], 342 (abril de 1988), p. 77.
Calaix Blau [Barcelona], 8 (desembre de 1988), pp. 19-21.
URC [Lleida], 1 (1989), p. 43.
Calaix Blau [Barcelona], 9 (abril de 1989), pp. 19-20.
Batecs [Fraga], 5 (abril-maig-juny 1989), p. 15.
Rolde [Saragossa], 50-51 (octubre 1989 - març 1990), pp. 10-12.
Circularart [Barcelona], 22 (juny-juliol-agost 1990), pp. 15-16.
URC [Lleida], 4-5 (primavera-estiu 1991), pp. 122-124.
Passadís [Benicarló], 6 (primavera de 1992), pp. 39-44.
Reduccions [Vic], 53, (març de 1992), p. 26-28.
L'Avançada [Corbera de Llobregat], 34 (juliol de 1992), p. 17.
Segre. Lectura [Lleida] (21 de novembre de 1993), pp. 20-21.
L'Aiguadolç [Pedreguer], 21 (primavera de 1995), pp. 73-78.
Ressò de Ponent [Lleida], 133 (novembre de 1995), p. 49.
Rolde [Saragossa], 87 (gener-març de 1999), pp. 35-39.
- Crítiques, ressenyes i entrevistes:
- Artur QUINTANA, «Hèctor Moret i Coso», a *Andalán. Galeradas*, 397 (febrer de 1984), pp. 1-2.
 Desideri LOMBARTE ARRUFAT, «Pentagrama», a *Sorolla't*, 4 (agost de 1987), p. 28.
 Anton ABAD, «El temps no es perd, senzillament es crema», a *Desperta ferro!*, 4 (primavera de 1988), p. 20.
 Àlex SUSANNA, «Hèctor Moret», a *Serra d'Or*, 342 (abril de 1988), p. 77.
 J. J. MORENO, «Hèctor Moret: Poeta mequinensà», a *Batecs*, 5 (abril-maig-juny de 1989), p. 15.
 David CASTILLO, «El meu país és la llengua», a *El Temps*, 250 (abril de 1989), p. 83.
 Josep M. LLURÓ, «Jugar fort», a *El Temps*, 254 (maig de 1989), p. 85.
 Lluís RAJADELL, «Poeta desde la emigración», a *La Comarca*, 43 (4 de maig de 1989), p. 28.
 Josep FAULÍ, «Hèctor Moret o el texto desnudo», a *La Vanguardia*, 5 de maig de 1989, p. 46.
 David CASTILLO, «Intimisme i ficció quotidiana», a *Lletra de Canvi*, 17 (maig de 1989), p. 42.
 Francesc PARCERISAS, «Aprentatge», a *El País. Quadern de cultura*, 15 de juny de 1989, p. 6.
 F. E. RODÉS, «Poesía de Hèctor Moret», a *Rolde*, 50-51 (octubre de 1989 - març de 1990), p. 10.
 Xavier CANYADA, «Una mirada des del relativisme i la incertesa», a *Avui. Cultura*, 25 de juliol de 1993, p. 31.
 Lluís BONADA, «Cara i creu», a *El Temps*, 478 (16 d'agost de 1993), p. 80.

¹³¹ Revista artesanal, de l'anomenada literatura submergida. N'hi ha una col·lecció, amb llacunes, a la Biblioteca de Catalunya.

- Xavier CANYADA, «Un gir evolutiu des de la ironia i l'erotisme», a *Avui. Cultura*, 27 d'octubre de 1994, p. 8.
- Pau Joan HERNÁNDEZ, «Confusió enmig de claredat», a *Avui. Cultura*, 17 d'abril de 1997, p. 9.
- Hèctor MORET COSO, «Lo vistaire», a *Àrnica. Revista del consell Cultural de la Vall d'Àneu* (desembre 1998), pp. 16-23.

—Referències en articles i llibres:

- Esteve MIRALLES, «Una ecografia de la generació poètica dels noranta. Aprendre del silenci», a *Serra d'Or*, 314 (novembre 1985), pp. 51-52.
- David CASTILLO, «Poetes dels vuitanta, una generació que no té res de generació», a *Avui*, 1 de maig de 1988, pp. 48-49.
- David CASTILLO, «Poetes catalans per a la fi del segle», a *Papers de cultura de la Diputació de València*, 15 (maig de 1989), pp. 29-31.
- Albert ROIG, «Semença barroca, brossa barroca», a *1991 Literatura* (abril de 1992), pp. 81-88.
- Santiago DEL REY, «Qué hacen los jóvenes poetas?», a *El Observador*, 6 de desembre de 1992, p. 50.
- Albert ROIG, *L'estiu de les paparres*, Barcelona, 1992, pp. 59, 73.
- Albert ROIG, *Fato d'este*, Tortosa, 1994, p. 16.
- Hèctor MORET i Artur QUINTANA, «La literatura en català a l'Aragó: els darrers vint anys», a *Actes del X Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Frankfurt am Main, 18-23 de setembre de 1994*, vol. 1, Barcelona, 1995, pp. 391-403 [401-402].
- Carles SANCHO I MEIX, a *Actes de les Segones Jornades d'Estudi a la Terra Alta (Batea, del 27 al 29 d'octubre de 1995. L'Aragó catalanòfon*, Calaceit, 1998, pp. 309-320 [314].